

ABC mammografii

- mini poradnik dla kobiet

Poradnik przygotował zespół:

Krzysztof Lamch

Agnieszka Dyzmann-Sroka

Witold Kycler

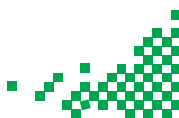
Anna Kubiak

Łukasz Szczepański

Maciej Trojanowski

Mirella Śmigielska

*Zadanie realizowane ze środków Ministerstwa Zdrowia
w ramach Narodowego Programu Zwalczenia
Chorób Nowotworowych*



wielkopolskie centrum onkologii



*C*o roku ponad 400 tys. kobiet na świecie umiera na raka piersi. Jedynym sposobem, na zmniejszenie tych niekorzystnych statystyk jest przeprowadzanie bezpłatnych badań profilaktycznych, które pozwalają na wykrycie raka we wczesnym stadium zaawansowania, kiedy szanse na całkowite wyleczenie są największe. Dlatego też w Polsce (oraz 21 innych krajach członkowskich Unii Europejskiej) realizowane są badania profilaktyczne. Niestety Polki wystraszone sensacyjnymi doniesieniami mediów o rzekomej szkodliwości mammografii nie zgłaszają się na nie. Niniejszą broszurkę przygotowano, by przybliżyć Polkom mammografię, która jest na całym świecie uznawana, za najskuteczniejszą metodę wczesnego wykrywania raka piersi. Zachęcam wszystkie panie w wieku 50-69 lat do zgłaszania się na to badanie.

Z wyrazami szacunku

*lek. med. Krzysztof Lamch
Specjalista Radiodiagnostyki
Jeden z 14-stu w Polsce
Audytów Klinicznych*

Spis treści

1. Dlaczego Narodowy Fundusz Zdrowia finansuje wszystkim Polkom w wieku 50-69 lat badania mammograficzne?	5
2. W jakim celu zorganizowano Populacyjny Program Wczesnego Wykrywania Raka Piersi?	5
3. Kto może zachorować na raka piersi?	6
4. Co to jest badanie przesiewowe?	7
5. Co to jest mammografia?	7
6. Czy mammografia chroni przed rakiem piersi?	9
7. Czy mammografia jest bezpieczna?	9
8. Czy badanie mammograficzne jest bolesne?	9
9. Jak często należy wykonywać badanie mammograficzne?	10
10. Gdzie można wykonać bezpłatne badania?	10
11. Jak przygotować się do badania?	14
12. Jak przebiega badanie?	14
13. Czy można wykonać mammografię w przypadku małych piersi? . . .	15
14. Kiedy i jak otrzymam wynik?	15
15. Czy wynik badania mammograficznego jest pewny?	16
16. Jakie informacje zawiera wynik?	17
17. Co się dzieje w etapie pogłębionym?	18
18. A jeśli potrzebne będzie leczenie?	18
19. Gdzie znajdę więcej informacji?	19
20. Notatki	20

1. Dlaczego Narodowy Fundusz Zdrowia finansuje wszystkim Polkom w wieku 50-69 lat badania mammograficzne?

Rak piersi jest najczęściej występującym nowotworem u kobiet zarówno na świecie jak i w Polsce. Stanowi około 22% wszystkich przypadków nowotworów złośliwych. Każdego roku rejestrowanych jest w Polsce ponad 13 000 zachorowań i ponad 5 000 zgonów z powodu raka piersi. 78% raków piersi wykrywanych jest u kobiet w wieku powyżej 50 lat dlatego też Rząd Polski rozpoczął w 2006 roku realizację mammograficznych badań przesiewowych dla kobiet w wieku 50-69 lat (w chwili obecnej w tym wieku znajduje się w Polsce ok. 5 milionów kobiet). W przypadku raka piersi celem badań przesiewowych jest wykrycie zmian we wczesnej fazie rozwoju, w której skuteczność leczenia jest najwyższa. Badania przesiewowe oparte na mammografii mogą zmniejszyć umieralność z powodu raka piersi średnio o 25% u kobiet w wieku 50-69 lat oraz nawet o 40-45% w grupie wiekowej 40-69 lat.



2. W jakim celu zorganizowano Populacyjny Program Wczesnego Wykrywania Raka Piersi?

Celem programu jest umożliwienie wszystkim Polkom w wieku 50-69 lat dostępu do bezpłatnych badań mammograficznych, bez konieczności posiadania

Profilaktyka raka piersi

skierowania czy długiego oczekiwania. Program jest populacyjny – to znaczy, że Narodowy Fundusz Zdrowia zapewnia środki niezbędne do przebadania całej populacji. Program jest także aktywny – co oznacza, że do kobiet wysyłane są przez NFZ oraz Wojewódzkie Ośrodki Koordynujące zaproszenia imienne na badania. Kobiety, które nie otrzymały jeszcze takiego zaproszenia także mogą zgłosić się na bezpłatne badanie, o ile w ciągu ostatnich 24 miesięcy nie miały wykonanej mammografii oraz nie chorowały nigdy na raka piersi.



3. Kto może zachorować na raka piersi?

Najważniejszymi czynnikami ryzyka zachorowania na raka piersi są:

- płeć żeńska (rak piersi u mężczyzn zdarza się 100 razy rzadziej),
- wiek powyżej 50 lat,
- wczesna pierwsza miesiączka (tj. przed ukończeniem 11 roku życia),
- późna menopauza (po 54 roku życia),
- późny wiek pierwszego porodu (po 35 roku życia),
- długotrwała (co najmniej 10 lat) hormonalna terapia zastępcza,
- rodzinne występowanie raka piersi, (u kobiet poniżej 50 roku życia),
- nosicielstwo mutacji niektórych genów (przede wszystkim BRCA1 i BRCA2).

4. Co to jest badanie przesiewowe?

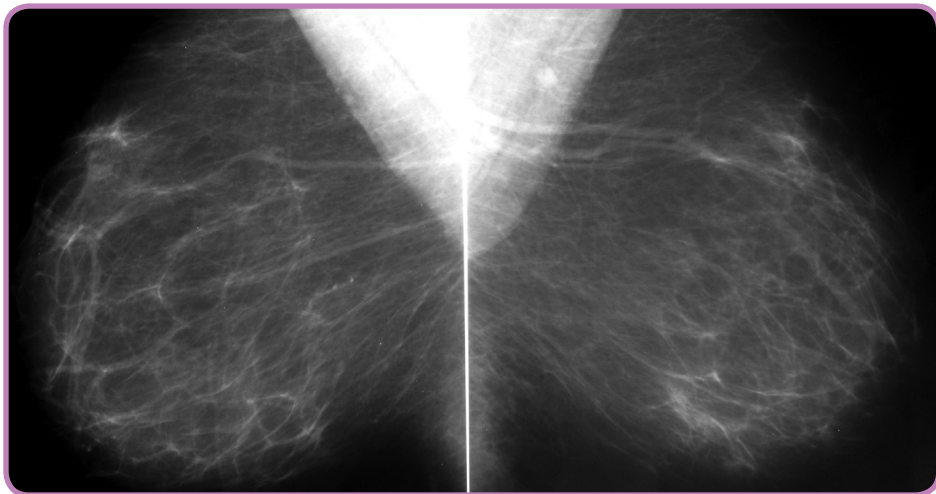
Badanie przesiewowe (z ang. screening) to badanie populacji znajdującej się w grupie najwyższego ryzyka w celu wykrycia wczesnych stadiów choroby lub predyspozycji do choroby np. raka piersi. W badaniach przy użyciu tzw. testu przesiewowego (czyli konkretnej metody diagnostycznej) wykrywane są choroby w stadium przedklinicznym (to znaczy przed wystąpieniem objawów choroby). Podstawowym celem badania przesiewowego jest obniżenie umieralności z powodu danej choroby.



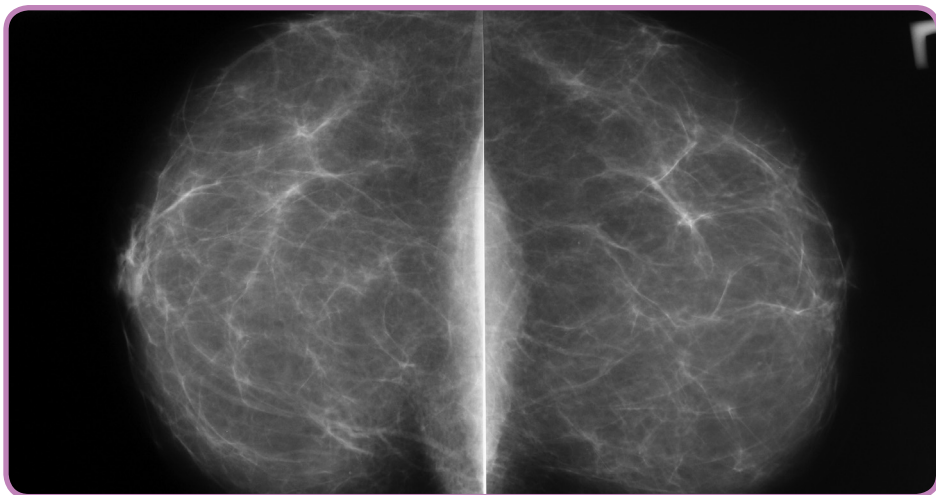
5. Co to jest mammografia?

Mammografia jest badaniem rentgenowskim, w którym przy wykorzystaniu minimalnej dawki promieniowania X powstaje obraz utrwalany na błonach rentgenowskich (w aparatach analogowych) lub w postaci cyfrowej (w aparatach cyfrowych). Badanie mammograficzne uznawane jest obecnie za najlepszą metodę wczesnego wykrywania raka piersi, umożliwia wykrycie bardzo małych guzków (o średnicy zaledwie kilku milimetrów). Badanie mammograficzne, zarówno przesiewowe, jak i diagnostyczne, wykonuje się w 2 podstawowych projekcjach — skośnej i górno–dolnej, tj. kranio–kaudalnej (rys. 1 i 2).

Rys. 1. Zdjęcie mammograficzne w projekcji skośnej



Rys. 2. Zdjęcie mammograficzne w projekcji kranio-kaudalnej



6. Czy mammografia chroni przed rakiem piersi?

Badanie mammograficzne nie chroni przed zachorowaniem na raka piersi, pomimo to warto je wykonywać, ponieważ pozwala na wykrycie zmian niewyczuwalnych w badaniu palpacyjnym (palcami). Jak wynika z doświadczeń radiologów guzki o niewielkich rozmiarach w większości przypadków oznaczają wczesną fazę choroby, w której szanse na całkowite wyleczenie oraz zachowanie piersi są najwyższe.

7. Czy mammografia jest bezpieczna?

Zdecydowanie tak. Zdjęć mammograficznych nie należy się bać, dawka promieniowania podczas badania mammograficznego porównywalna jest z promieniowaniem jakie występuje w samolocie lub podczas RTG zęba.

8. Czy badanie mammograficzne jest bolesne?

Podczas badania mammograficznego (rys. 3) pierś kobiety pozostaje unieruchomiona płytką uciskową w celu zmniejszenia dawki promieniowania rentgenowskiego oraz uzyskania wyraźnego obrazu gruczołów piersiowych. Podczas badania, które trwa kilka minut niektóre kobiety odczuwają ucisk płytki jako nieprzyjemny lub bolesny, dlatego też u kobiet miesiączkujących zaleca się wykonywanie tego badania kilka dni po miesiączce (około 10 dnia cyklu miesięcznego), kiedy piersi są mniej wrażliwe na dotyk. Ucisk ten, pomimo, iż nie jest przyjemny nie stanowi żadnego zagrożenia dla zdrowia.

Rys. 3 Analogowy aparat mammograficzny



9. Jak często należy wykonywać badanie mammograficzne?

W Polsce jako standardowy odstęp czasu pomiędzy badaniami mammograficznymi przyjęto 24 miesiące. Częściej, bo raz w roku przeprowadza się badanie u kobiet, u których w rodzinie wystąpił rak piersi oraz u kobiet, u których stwierdzono mutację w obrębie genów BRCA1 i/lub BRCA2). Z programu wykluczone są kobiety, u których wcześniej rozpoznano raka piersi.

10. Gdzie można wykonać bezpłatne badania?

Adres najbliższego ośrodka można znaleźć:

- na stronie Narodowego Funduszu Zdrowia (www.nfz.gov.pl/profilaktyka) lub pod numerem tel. nr 0 800-800-805,
- na stronie Wojewódzkiego Ośrodka Koordynującego (www.wco.pl/wok) lub pod tel. nr 061 8850 915,
- na stronie internetowej Centralnego Ośrodka Koordynującego www.profilaktykaraka.pl
- u lekarza rodzinnego.

Adresy pracowni wykonujących badania w Wielkopolsce

Nazwa ośrodka	Adres	Telefon	Badania mammo- graficzne	Badania dodat- kowe	Badania w mam- mobusie
Wielkopolskie Centrum Onkologii	ul. Garbary 15 Poznań	061-8850-945	TAK	TAK	NIE
NZO „Diagno- styka-Largo”	ul. Taczaka 10 Poznań	061-6331-457	TAK	TAK	TAK
111 Szpital Wojskowy	ul. Grunwaldzka 16/18 Poznań	061-8574-048	TAK	NIE	NIE
Ośrodek Profilaktyki i Epidemiologii Nowotworów	ul. Kazimierza Wielkiego 24/26 Poznań	061-8501-327	TAK	TAK	TAK
Szpital Kliniczny Przemienienia Pańskiego Uniwer- sytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego	ul. Łąkowa 1/2 Poznań	061-8549-056	TAK	TAK	NIE
Wielkopolskie Centra Medyczne Remedium	os. Stefana Batorego 80D Poznań	061-8217-600 061-8217-612	TAK	TAK	NIE

Profilaktyka raka piersi

Nazwa ośrodka	Adres	Telefon	Badania mammo- graficzne	Badania dodat- kowe	Badania w mam- mobusie
Centrum Św. Jerzego	ul. Jasielska 14 Poznań	061-8442- 727 061-8442- 713 061-8442- 715	TAK	TAK	TAK
Zespół Opieki Zdrowotnej	ul. Św. Jana 9 Gniezno	061-4264- 461 wew. 244	TAK	NIE	NIE
NZOZ „Centrum Ochrony Zdrowia”	ul. Orcholska 16/1 Gniezno	061-4286- 564	TAK	NIE	NIE
SP Zakład Opieki Zdrowotnej	ul. Szpitalna 7 Kępno	062-7827- 356	TAK	NIE	NIE
Zakład Opieki Zdro- wotnej i Medycyny Pracy „MED-ALKO” Sp. z o.o.	ul. Gajowa 7 Konin	063-2407- 932	TAK	NIE	NIE
SP Zakład Opieki Zdrowotnej	ul. Szpitalna 7 Kościan	065-5120- 855 wew. 324	TAK	TAK	NIE

Profilaktyka raka piersi

Nazwa ośrodka	Adres	Telefon	Badania mammo- graficzne	Badania dodat- kowe	Badania w mam- mobusie
SP Zakład Opieki Zdrowotnej	ul. Młyńska 2 Krotoszyn	062-5880- 389	TAK	TAK	NIE
Leszczyńskie Centrum Medyczne „Ventriculus”	ul. Słowiańska 41 Leszno	065-5206- 580	TAK	TAK	NIE
Szpital Specjali- styczny w Pile im. Stanisława Staszica	ul. Rydygiera 1 Piła	067-2106- 407	TAK	TAK	NIE
„Pleszewskie Centrum Medyczne” Sp. z o.o. NZZOZ	ul. Poznańska 125a Pleszew	062-7420- 840	TAK	TAK	NIE
Amika Konsorcjum Medyczne Sp. z o.o.	ul. Warszawska 16 Sępca	063-2771- 777	TAK	TAK	NIE
Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej	ul. Poduchowne 1 Turek	063-2805- 587	TAK	NIE	NIE
P.S. AMIKA KONSORCJUM MEDYCZNE	ul. Piastów 16 Września	061-4377- 745	TAK	TAK	NIE

11. Jak przygotować się do badania?

W dniu badania nie zaleca się stosowania dezodorantu ani pudru. Gdyż środki te mogą spowodować zmiany obrazu mammograficznego a także konieczność wykonania ponownego badania. Warto ubrać wygodną i luźną odzież, taką, którą można szybko i łatwo zdjąć (do badania trzeba będzie rozebrać się do pasa) oraz zrezygnować z wszelkich ozdób i biżuterii (na szyi i w uszach). Termin badania powinien przypadać między 1 a 10 dniem cyklu miesięcznego (najlepiej kilka dni po miesiączce, kiedy piersi są mniej wrażliwe na dotyk, a kobieta nie odczuwa dyskomfortu podczas badania).



12. Jak przebiega badanie?

Niektóre ośrodki wykonują badania tylko po wcześniejszej rejestracji telefonicznej, dlatego aby uniknąć rozczarowania, warto przed udaniem się na badanie zadzwonić do rejestracji wybranego ośrodka. Rejestratorka po zweryfikowaniu danych (potrzebny będzie numer PESEL oraz książeczka ubezpieczeniowa) dokona ustalenia dogodnego terminu badania. Zgłaszając się na badanie warto zabrać ze sobą zdjęcia mammograficzne z poprzedniego badania, co pozwoli na szybkie porównanie z obecnymi zdjęciami. Wyniki badania mogą się opóźnić,

jeśli lekarze będą musieli czekać na dostarczenie zdjęć z poprzedniego badania. Po zarejestrowaniu się na badanie mammograficzne kobieta dostaje do wypełnienia formularz z kilkunastoma pytaniami dotyczącymi ogólnego stanu zdrowia a zwłaszcza piersi, zaobserwowanych niepokojących objawów i zdarzeń a także zagrożeń, (dlatego warto pamiętać o zabraniu okularów do czytania). W razie jakichkolwiek wątpliwości, co do wypełnienia formularza, Panie w RECEPCJI są zobowiązane do udzielenia wszelkiej pomocy. Wszelkie, dane stanowią tajemnicę lekarską.



13. Czy mammografię można wykonać w przypadku małych piersi?

W badaniu mammograficznym małe piersi nie stanowią żadnego problemu. W przypadku piersi obfitych wykonanie zdjęć może trwać nieco dłużej, gdyż należy zapewnić optymalne ułożenie piersi pomiędzy płytką uciskową a stolikiem mammografu.

14. Kiedy i jak wydawany jest wynik?

Wyniki badania mammograficznego powinny być gotowe najpóźniej w ciągu trzech tygodni. Najczęściej wyniki są do odebrania bezpośrednio w ośrodku, w którym zostały wykonane, niektóre ośrodki (w tym część ośrodków realizują-

cych badania w mammobusach) wysyłają wyniki pocztą. Dlatego po wykonaniu zdjęcia warto zapytać, kiedy i w jaki sposób nastąpi przekazanie wyników badania.



15. Czy wynik badania mammograficznego jest pewny?

Mammografia pomimo, iż jest obecnie najlepszą metodą wczesnego wykrywania raka piersi, nie jest badaniem dającym 100% pewność. W chwili obecnej pozwala wykryć ponad 90% wczesnych nowotworów. Niestety pewien odsetek nowotworów stanowią rzadkie odmiany, które bardzo trudno zaobserwować na zdjęciu rentgenowskim, ponieważ nie dają typowych obrazów radiologicznych. Dlatego też kobieta, która chce mieć pewność diagnozy poza regularnym zgłaszaniem się na badania mammograficzne powinna raz w miesiącu przeprowadzać samobadanie piersi (instruktaż samobadania znajduje się na stronie www.wco.pl/wok) oraz raz w roku zgłaszać się na badanie palpacyjne do onkologa, ginekologa lub chirurga onkologa. Należy także podkreślić, iż duże znaczenie w postawieniu prawidłowego rozpoznania ma połączenie wiedzy radiologa z dobrej jakości zdjęciem wykonanym przez doświadczonego technika na mammografie wysokiej jakości. Dlatego też w skryningu mogą pracować wyłącznie lekarze posiadający odpowiednie szkolenia, każde zdjęcie ocenia dwóch lekarzy, a ośrodki realizujące badania poddawane

są regularnym kontrolom zarówno przez Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego jak i Narodowy Fundusz Zdrowia a także Wojewódzkie Ośrodki Koordynujące Populacyjny Program Wczesnego Wykrywania Raka Piersi.



16. Jakie informacje zawiera wynik?

Wynik może być „negatywny” co oznacza, że w obrazie mammograficznym nie wykryto zmian o charakterze złośliwym. Wynik, jaki otrzymują kobiety po mammografii jest krótki i poza stwierdzeniem o braku podejrzanym zmian zawiera informacje o przybliżonej dacie, kiedy warto zgłosić się na ponowne badanie. Należy zaznaczyć, że zgodnie z wymogami Ustawy o Zakładach Opieki Zdrowotnej - zdjęcia rentgenowskie pozostają w archiwum ośrodka, który wykonał badanie przez 10 lat. W razie potrzeby - wydane są na wniosek kobiety. U ok. 5% kobiet postawienie ostatecznej diagnozy wymaga dalszej diagnostyki. Wtedy na wyniku, jaki otrzymuje kobieta pojawia się informacja o potrzebie uzupełnienia badań wraz ze skierowaniem oraz adresem ośrodka, gdzie potrzebne badania można wykonać.

17. Co się dzieje w etapie pogłębionym?

Około 5 na 100 kobiet, u których wykonano badanie mammograficzne jest zapraszanych do dalszej diagnostyki. U większości z nich dodatkowe badania (w zależności od decyzji lekarza może to być zdjęcie mammograficzne tzw. celowane, USG, badanie fizykalne, biopsja aspiracyjna cienkoigłowa lub gruboigłowa) nie wykazują żadnych zmian nowotworowych. Raki piersi wykrywa się średnio u 5 na 1000 przebadanych w skryningu kobiet. W takim przypadku kobieta zostaje natychmiast skierowana na leczenie do specjalistycznego ośrodka.



18. A jeśli potrzebne będzie leczenie?

Jeśli w wyniku badań dodatkowych zostanie wykryta zmiana nowotworowa – kobieta otrzymuje skierowanie do ośrodka, w którym grupa wysokowykwalifikowanych specjalistów zajmie się jej leczeniem. W Polsce działa już wiele, tzw. ośrodków specjalistycznego leczenia raka piersi. Tam w oparciu o wytyczne europejskie zespół specjalistów w skład których wchodzi:

- onkolog kliniczny,
- chirurg onkolog,
- radiolog,

- radioterapeuta,
- patolog,
- psycholog kliniczny,
- statystyk,
- specjalnie wykształcona pielęgniarka

Podczas cotygodniowych zebrań ustalają indywidualnie dla każdej chorej optymalne leczenie.



19. Gdzie można znaleźć więcej informacji?

W przypadku pytań dotyczących programu profilaktyki raka piersi prosimy o kontakt z:

Wojewódzkim Ośrodkiem Koordynującym
Populacyjny Program Wczesnego Wykrywania Raka Piersi
działającym w strukturach Wielkopolskiego Centrum Onkologii,
ul. Garbary 15, 61-866 Poznań,
pokój numer D009, telefon 061 8850 915
lub odwiedzenie naszej strony internetowej www.wco.pl/wok

20. Notatki